

Ганна ПАСІЧНЯК
науковий керівник
к.е.н Дмитришин М. В.
ІФННІМ THEY

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ

На шляху інтеграції української держави до ЄС виявилось багато проблем та викликів, особливо небезпечних в умовах зовнішньої агресії та ведення військових дій.

Економіка України, як і держава в цілому, на сьогодні переживає надзвичайно складний період та потребує термінових ефективних перетворень. У 2014 році Україна пережила безпрецедентне поєднання політичної, фінансово-економічної та банківської кризи. Конфлікт на сході України разом із накопиченими у попередні роки макроекономічними дисбалансами зруйнували макрофінансову стабільність держави.

Сучасна економічна ситуація в Україні демонструє, що одним із найвпливовіших чинників, який відчутно гальмує розвиток країни, є зростання до загрозливих параметрів боргового навантаження, надмірне залучення коштів на недосить вигідних умовах поряд з нераціональністю їх використання перешкоджають довгостроковому економічному зростанню. Тому вдосконалення управління державним боргом та його обслуговування є актуальною проблемою, оскільки тільки ефективна боргова політика може підвищити рівень боргової безпеки, дозволить знизити розмір дефіциту державного бюджету та сприяти економічній міцності країни.

Після розпаду СРСР Україна не мала зобов'язань за зовнішніми запозиченнями, а за підсумком перших десяти років незалежності обсяг сукупного державного боргу склав 14,1 млрд. дол. США. Основним напрямком використання залучених позик стало покриття дефіциту державного бюджету. З кінця 2006 року в Україні підвищився рівень валютозалежності та імпортозалежності країни, а згодом посилювалися процеси відтоку капіталу та погіршився стан платіжного балансу країни.

Підсилення кризових процесів призвело до звуження кола інструментів фінансування дефіциту державного бюджету. Так, якщо на кінець 2007 року обсяг накопичених золотовалютних резервів склав 31,5 млрд. дол. США в еквіваленті, то за період 2008–2013 рр. їх сума зменшилась більш ніж на третину до 20,4 млрд. дол. США в еквіваленті. В цей же період уряд широко використовував зовнішні джерела позикових коштів, зокрема кредитування від МВФ та Світового Банку. Протягом 2008–2013 рр., за даними Міністерства фінансів України, загальна сума державного та гарантованого державою боргу збільшилась більш ніж втричі, – до 73,2 млрд. дол. США в еквіваленті станом на 31.12.2013 р. (з 17,6 млрд. дол. США в еквіваленті станом на 31.12.2007 р.) [4].

У 2013 році колишнє керівництво держави отримало російський кредит у розмірі 3 млрд доларів. Цей кредит пізніше отримав назву «борг Януковича», а щодо визнання правомірності вимог кредиторів відбувається судова тяганина

[2].

Масштабне залучення запозичень на зовнішніх ринках та їх неефективне використання призвели до того, що згодом залучення нових позик стало необхідним для виплати відсоткових платежів за попередніми.

Основними причинами зростання обсягу державного боргу в 2014 році та на початку 2015 року стали: безпрецедентна політична криза; анексія АР Крим та тривалий військовий конфлікт на сході країни; глибока економічна рецесія, викликана перегрупуванням економічних зав'язків з міжнародними партнерами; руйнуванням інфраструктури і промислових об'єктів на частині території країни, фінансування за рахунок державних запозичень дефіциту державного бюджету; необхідність потужної державної підтримки державних підприємств та банків; високий рівень корупції у владних структурах тощо [1].

До основних реальних джерел залучення Україною іноземних коштів належать: позички міжнародних фінансово-кредитних інституцій, іноземних держав, розміщення цінних паперів у вигляді облігацій державних позик на зовнішніх ринках та на внутрішньому ринку при купівлі їх нерезидентами, а також науково-технічна допомога.

МВФ надає позички переважно на покриття дефіциту платіжного балансу, бюджету, на закупівлю критичного імпорту тощо при загальному векторі всіх цих напрямів на підтримку національної валюти за умов ринкових відносин. У позичках Світового банку, поряд з подібними напрямками кредитування, чільне місце посідають кредити, спрямовані на розвиток конкретних галузей економіки. Кредити ЄБРР підтримують розвиток малого та середнього бізнесу. [3].

Таким чином, залучення іноземних кредитів може мати різні функціональні цілі та джерела їх отримання. У цьому контексті варто зазначити, що не всі іноземні кредити йдуть на фінансування інвестиційних проєктів. Усі кошти МВФ та значна частина грошей Світового банку йдуть на фінансування системних проєктів, які спрямовані на реформування цілих секторів економіки. Гроші траншами направляються безпосередньо в Державний бюджет України, а згодом Міністерство фінансів України визначає, як вони будуть використані.

Загальний державний борг станом на 31.12.2015 становить 65 448, 41 млн. дол. США, або 1 571 765, 64 млн. грн. (табл. 1). При цьому гарантований державою борг складає близько 15% загальної заборгованості, а зовнішні борги складають їх більшу половину.

Поточна економічна ситуація в Україні характеризується загрозливим зростанням боргового навантаження, що виступає одним з базових факторів гальмування розвитку економіки країни.

З позицій цільових функцій сьогодні іноземні кредити залучаються: по-перше, для утримання України як держави «на плаву»; по-друге, для створення умов повної економічної рівноваги; по-третє, під залучення критичного імпорту, передусім енергоносіїв, яких в Україні обмаль, для розвитку національного виробництва та особистого споживання; по-четверте, для виживання конкретних урядів [3].

Таблиця 1

**Державний та гарантований державою борг України за станом на
31.12.2015 (за офіційний курсом НБУ 24,000667 грн./дол. США)***

Показник	Доларовий еквівалент (млн. дол. США)	Гривневий еквівалент (млн. грн.)	Частка структурних складових (%)
Загальна сума державного та гарантованого державою боргу	65 488,41	1 571 765,64	100
Державний борг	55 575,99	1 333 860,71	84,86
Внутрішній борг	21 166,13	508 001,12	32,32
Зовнішній борг	34 409,86	825 859,59	52,54
Гарантований державою борг	9 912,43	237 904,93	15,14
Внутрішній борг	894,12	21 459,45	1,37
Зовнішній борг	9 018,31	216 445,47	13,77

*складено автором на основі [4]

У сучасних умовах міжнародний кредит виконує подвійну роль. Сприяючи розвитку світової економіки через перетворення грошових заощаджень одних країн в інвестиції в інших країнах, підтримуючи науково-технічні досягнення та співробітництво між країнами, з іншого боку, міжнародний кредит впливає на економічні та політичні режими країн-позичальників та викликає диспропорції в економіці. Незважаючи на негативні сторони, міжнародний ринок позичкових капіталів має важливе значення для розвитку світової економіки і зміцнення зовнішньоекономічних зв'язків більшості країн світу.

Багато країн з розвинутою ринковою економікою «живуть у кредит»; більше того, сукупний розмір їх заборгованості навіть може у кілька разів перевищувати ВВП. Проте, ключовою запорукою ефективного залучення позикових ресурсів є їх раціональне використання на цілі, що дозволять не лише обслуговувати борг, а також і сприяти подальшому економічному розвитку держави в цілому. При високому рівні корупції у найвищих ешелонах влади, ці запозичення не працюють на економіку, а переважно на збагачення конкретних впливових осіб у державі. Тому вся світова спільнота наголошує на першочерговому подоланні корупції в Україні, і саме тоді кредитування держави дасть результати, адже кошти підуть не тільки на погашення кредитних боргів, а й на поповнення золотовалютного запасу країни, розвиток бізнесу, збільшення робочих місць і, як наслідок, зростання рівня економіки.

Список використаних джерел

1. Аналіз державного боргу України з часів незалежності (1991 р.) по 31.12.2015 р. [Електронний ресурс] / – Режим доступу: http://rurik.com.ua/documents/research/REVIEW_debt.pdf

2. Борг Януковича (2013 р) [Електронний ресурс] / – Режим доступу: http://zik.ua/news/2016/01/01/rosiya_podaie_pozov_do_ukrainy_cherez_kredyt_yanukovycha_659465